

LIZA MARKLUND

NAPAPIIRI

Suomentanut Antti Autio

Helsingissä Kustannusosakeyhtiö Otava

Lainauksen Vladimir Nabokovin teoksesta *Lolita* (s. 16)
suomentaneet Eila Pennanen ja Juhani Jaskari.
Lainauksen Maj Sjöwallin ja Per Wahlöön teoksesta *Poliisimurha*
(s. 192) suomentanut Kari Jalonen.
Lainauksen Colleen McCulloughin teoksesta *Okalinnut* (s. 324)
suomentanut Eva Siikarla.

Lainaus kappaleesta Just nu julkaistu Tomas Ledinin luvalla.
Lainaukset kappaleista Barn av vår tid ja Men bara om min älskade väntar julkaistu
Ulf Dagebyn luvalla.
Lainaus kappaleesta Kolla kolla julkaistu Anders Melanderin luvalla.
Vår Julskinka har rymt (Åke Cato/Billy Butt/Joakim Bergman)
© Little Big Apple Music/Misty Music AB

Ruotsinkielinen alkuteos *Polcirkeln*

Copyright © Liza Marklund 2021
Published by agreement with Salomonsson Agency

Suomenkielinen laitos © Kustannusosakeyhtiö Otava 2021

ISBN 978-951-1-40239-8

OTAVA
KIRJAPAINO
Keuruu 2021

PERJANTAI 20. JOULUKUUTA 2019

Ruumis löydettiin yhtenä vuoden lyhyimmistä päivistä – tuona pimeänsynkkänä aikana, jolloin aurinko tuntui tyystin hylänneen pohjoisen napapiirin asukkaat eikä suonut heille valonpilkahduksen häivääkään. Alaston ja päätön kalmo virui Piitimenjoen yli puolustusvoimien testauspaikkaan Robotbasiin johtavan sillan perustuksissa. Vainaja oli tyttö tai mahdollisesti nuori nainen; on vaikea sanoa, missä näiden kahden käsitteen välinen raja tarkalleen ottaen kulkee. Ehkä täysikäisyydessä? Oli asia miten hyvänsä, paikalliset tiesivät välittömästi ja ehdottoman varmasti, kenestä oli kyse.

Vainaja oli nimeltään Sofia Hellsten, eikä hän ollut ehtinyt täyttää vielä kahdeksaatoista. Hän oli siis vasta tyttö.

Sofia oli entisen kunnanneuvoksen Hilding Hellstenin tytär. Hän oli kadonnut eräänä ukkostavana iltapäivänä vuoden 1980 myöhäiskesällä, kun hän oli lähtenyt kotimatkalle kirjastosta. Katoamisesta oli siis aikaa melkein neljäkymmentä vuotta. Sofian treenipussi ja siellä olleet kirjaston kirjat löytyivät jo muutaman päivän kuluttua ojasta Granselin tältä puolen, mutta hän itse oli hävinnyt kuin maan nielemänä – ja pysyikin kadoksissa aina tähän lyijynharmaaseen joulukuun päivään saakka, jolloin koko maailma näytti menettäneen värinsä. Sofian koulureppu, vaatteet ja lompakko lojuivat siinä, missä hänen päänsä olisi pitänyt olla.

Ruumiin löytyminen olisi voinut merkitä sitä, että alueen väen harteilta olisi viimein pudonnut raskas taakka. Sofia

Hellstenin katoaminen oli kalvanut ihmisiä likimain neljänkymmenen vuoden ajan, ja kaikki olivat yksimielisiä siitä, että ahdistus hellittäisi vasta sitten kun ruumis löytyisi ja totuus tytön kuolemasta saataisiin selville. Helputusta ei kuitenkaan ollut luvassa, vaikka ensimmäinen ehto olikin täyttynyt, ja syynä oli tietenkin ruumiin kammottava kunto. Tiedotusvälineissä asiasta raportoitiin pohjattoman surun ja tukahdutetun raivon sävyttämien sanakääntein. Jopa SVT lähetti Tukholmasta paikalle oman tiiminsä, jotta uutisiin saatiin paras mahdollinen kuvan- ja äänenlaatu.

Tieto ruumiin löytymisestä järkytti syvästi niitä neljää naista, jotka aikoinaan olivat yhdessä Sofian kanssa muodostaneet Napapiiriksi nimeämänsä lukupiirin. Löytö sysäsi liikkeelle voimia, jotka oli pidetty visusti kätöksessä vuosikymmenien ajan, ja repi rikki elämiä, jotka eivät kenties olleet koskaan olleetkaan ehyitä.

Joidenkin mukaan kaikki lähti liikkeelle naisten entisestä luokkatoverista Wiking Stormbergista, johon moni heistä oli ollut ihastunut.

Toiset muistuttaisivat perhetaustoista ja tyttöjen erilaisista lähtökohdista.

Voi kuitenkin hyvällä syyllä kysyä, alkoiko kaikki lopulta *Lolitasta*.

LOLITA

KIRJOITTANUT

VLADIMIR NABOKOV

VALINNUT

CARINA BURSTRAND

PERJANTAI 18. HUHTIKUUTA 1980

Huhtikuu on kuukausista epäluotettavin.

Kauempana alajuoksulla sanottaisiin, että sää on huhtikuussa yhtä epävakaa kuin kolmella jalalla kulkeva lehmä: ihanan lämpimät ja tulevaisuuden lupausta henkivät päivät vuorottelevat kylmien myrskyöiden ja masentavien raekuurojen kanssa.

Tämä perjantaiamu sattui olemaan ankean harmaa, ja ilmassa oli paljon kosteutta.

Se oli poislähtöjen ja rauhattomuuden aikaa.

Ulko-oven edessä olevia portaita peitti sentin paksuinen peilikirkas jääkerros, jollaisen huomaa yleensä vasta kun iskee häntäluunsa sitä vasten. Carina tähyili eteensä silmiään siristellen. Portaiden edusta oli mitä luultavimmin yhtä liukkaassa kunnossa, mutta hieman tuonnetun kulkeva jalkakäytävä näytti hiekoitetulta. Hän päätti yrittää loikata sinne asti, ponnisti kaikin voimin ja hyppäsi. Koululaukku heilahti ja tömähti kipeästi vasten hänen alaselkäänsä, minkä seurauksena hän liukastui ja lensi komeasti takamukselleen. Samalla hetkellä kohdalle osunut kunnan jäteauto viiletti ohi vähän turhankin läheltä ja kuljettaja tööttäsi Carinalle vihaisesti. Carina näytti autolle keskisormea, kömpi pystyyn ja hieraisi pakaraansa. Hän ei ollut arvanut, että laukku paiskaisi hänet maahan. Se oli täynnä kirjaston kirjoja, joiden viimeinen palautuspäivä oli tänään. Kadun toisella puolella käveli kaksi ala-asteikäistä poikaa, jotka osoittivat häntä sormella ja nauraa höröttivät. Hän lähetti pojille lentosukon ja manasi heidät mielessään.

Carina lähti nilkuttamaan varovasti kohti Kvarndammsvägeniä. Koululaukun olkahihna hiersi kaulaa jokaisella askeleella, ja inhottavan hankaava tunne sekoittui muihin kehollisiin tuntemuksiin: orastaviin kuukautiskipuihin, takapuolen jomotukseen ja vatsassa kurnivaan nälkään. Ruokakomerossa olisi ollut rieskaa ja jääkaapissa kotiviiliä, mutta hän ei ollut halunnut jäädä syömään Ulrikan kanssa.

– Jumaliste tosta jää komea mustelma!

Carinan sydän alkoi pamppailla, kun Wiking Stormberg liukui hänen ohitseensa jäisellä jalkakäytävällä. Poika oli levittänyt kätset sivuilleen kuin laudallaan tasapainotteleva skeittari ja hymyili

leveästi. Äkkiä Carinan oli vaikea hengittää. Hän heilautti hiuksensa taakse, tunki pakkasen nipistävän korviaan ja mietti, olivatko ne alkaneet jo punoittaa. Entä oliko hän muistanut meikata?

– Kiva että välität mun perseestä.

– Benny ei tainnut olla viime yönä kotosalla, vai?

Carina nielaisi ja kohautti olkapäitään.

– Luuletko sä, että me nukutaan samassa sängyssä? Sukurutsa paras rutsa ja sitä rataa, niinkö?

Hän yritti kiristää tahtia pysyäkseen Wikingin kannoilla, mutta takamusta kivisti liikaa.

– Minä ja Krister nähtiin, kun isä ja Lars-Ivar poimi sen eilen illalla mukaansa Swampenin edestä.

Wiking otti lisää vauhtia ja liukui jäistä jalkakäytävää kauemmas. Värikäs Stenmark-pipo erottui vielä hetken, mutta pian pojan hahmo muuttui pelkäksi sumeaksi muodoksi, joka eteni talvisen maiseman keskellä.

No, selvisipä sekin. Ainakaan hänen kelvoton isoveljensä ei siis ollut kuollut. Wikingin isä oli Stenträskin poliisipäällikkö ja oli monesti aiemminkin antanut Bennyn nukkua humalansa pois aseman juoppoputkassa.

Wikingin hahmo pysähtyi bussipysäkin luona ja rupesi juttelemaan toisten, niin ikään epäselvien hahmojen kanssa. Carina kuuli heidän naurunsa. Hän tiesi tarvitsevansa silmälasit, sillä hän erotti kouluterveydenhoitajan näöntarkastusjulisteesta enää kolme ylintä riviä. Sama juliste oli roikkunut seinällä jo silloin, kun hän oli aloittanut ala-asteen ensimmäisen luokan. Tuolloin hän oli vielä kyennyt lukemaan kaikkein alimmaisinkin rivin:

MRTVFUENCXOZD

Toisella luokalla hän oli osannut koko julisteen ulkoa ja muistanut rivien sisällön myös kolmannella, jolloin ei enää ollut nähnyt kaikkea. Kirjoja hän kykeni edelleen lukemaan, koska niitä saattoi pitää riittävän lähellä, eikä hänen tarvinnut nähdä luokassa istuessaan taululle, sillä hän oppi kuuntelemalla.

”Sinulla on hyvät arvosanat”, opinto-ohjaaja oli todennut paikallisessa neuvontakeskustelussa yhdeksännen luokan keväällä. ”Jos valitset kolmivuotisen linjan, voit jatkaa sen jälkeen vaikka yliopistoon. Siellä sinulle saattaisi sopia esimerkiksi yhteiskuntatieteet.”

Ikään kuin joku mauttomia huiveja käyttävä pidätyskyvytön vanha eukko olisi muka tiennyt, mikä Carinalle sopi.

”Toimisto- ja jakelutekniikan linja käy hyvin”, Carina oli tokaissut, noussut sitten tuolistaan ja marssinut ulos. Myyntitiskin takana seisoskelu tai konttorissa työskentely onnistuisivat hyvin missä päin maailmaa tahansa, ja hän oli jo päättänyt, että muuttaisi pois Stensträskistä ja ryhtyisi elättämään itsensä heti kun se vain järkevästi onnistuisi. Aivan ensimmäiseksi hän hankkisi piilolinssit ja oman asunnon, jonka oven saisi lukkoon, niin ettei Ulrika enää pääsisi häiritsemään häntä. Sitten hän alkaisi elää.

Norrbottens Trafikin linja-auto jyristeli mäenhuipun yli hänen takanaan. Hän hidasti vauhtia, jotta Wikingin ympärillä parveilevat ihmiset ehtisivät nousta bussin kyytiin ennen kuin hän tulisi pysäkin kohdalle. Kaikki lukion ammattilinjalaiset, joiden opinnot edellyttivät erityisiä opetustiloja – toisin sanoen autoasentaja-, lvi- ja sairaanhoitajalinjojen opiskelijat – kuljetettiin linjurilla Älvsbynin taajamaan, kohti rannikkoa ja tulevaisuutta. Stensträskin lukio oli peruskoulun yhteydessä ja tarjosi vain tavanomaisimmat teoreettisen puolen linjat.

Kirjoitukset olisivat myöhemmin keväällä. Tai kirjoitukset ja kirjoitukset, varsinaisia virallisia kirjoituksiahan ei enää järjestetty. Jotta olisi saanut käyttää valkolakkaa, olisi pitänyt käydä kolmivuotinen linja. Carinaa moinen typerä lätsä ei kiinnostanut pätkän vertaa, eikä hän olisi painanut sitä päähänsä mistään hinnasta.

Hänellä lukiosta valmistumiseen oli siis aikaa alle kaksi kuukautta.

– Carina hei! Tänä iltana on lukupiiri!

Susanne kailotti hänelle bussiin ahtautuvien ihmisten seasta. Susanne kävi humanistista puoliklassista linjaa, jota ei ollut tarjolla Stenträskissä. *Latin my ass*. Carina ei erottanut Susannea väkijoukosta mutta heilautti kättään tervehdykseksi. Totta kai hän muisti lukupiirin, keskusteltaisiinhan siellä tänään hänen valitsemastaan teoksesta.

Carina oli etuajassa, kuten aina. Kirjasto sijaitsi koulun, kunnantalon ja poliisiaseman vieressä. Se ei ollut vielä avautunut, mutta kirjastonhoitaja Astrid päästi hänet sisään.

– Olen löytänyt yhden kappaleen *Transparent Thingsiä*, Astrid sanoi. – Oletko edelleen kiinnostunut varaamaan sen?

Siis Nabokovin toiseksi viimeisen loppuun saatetun romaanin? Vielä kysyt!

– Ehdottomasti, Carina sanoi ja tömäytti koululaukkunsa puisen palautustiskin päälle. – Saisinko pitää *Lolita*a tähän iltaan saakka? Palauttaisin sen sitten kun lukupiiri on ohi.

Lukupiiri oli nimetty Napapiiriksi – Carina ei kylläkään ollut ehdottanut moista – ja se kokoontui kerran kuussa perjantai-ilтана kirjaston perimmäisessä huoneessa lastenosaston takana. Siellä pidettiin tavallisesti satutunteja ja askarteluiltapäiviä. Huoneen sisustus koostui pienikokoisista huonekaluista, ja seinäniä peittivät värikkäät lastenkirjojen mainosjulisteet. Piiriläisillä oli tosin tapana raahata nuortenosastolta muutama säkkituoli istuimikseen.

– Sopii hyvin. Merkitsen kirjan jo palautetuksi. Pane se vain sitten suoraan hyllyyn omalle paikalleen, kun lähдете kotiin.

Astrid jatkoi tottuneesti työskentelyään tiskille palautettujen kirjapinojen parissa. Carina vilkaisi rannekelloaan. Viisareiden virkaa toimittavat Mikki Hiiren kädet – vai olivatko ne tassut? – osoittivat kahdeksaa ja yhdeksää, joten hänellä oli kolme varttia aikaa ennen tunnin alkua. Hän pani *Lolitan* takaisin laukkuun.

Hänen mielestään Nabokovin romaani *Ada or Ardor* oli itse

asiassa hauskempi, mutta hän ei ollut löytänyt siitä ruotsinkielistä käännöstä ja oli siksi päätynyt kirjailijan tunnetuimpaan teokseen, kun oli tullut hänen vuoronsa valita lukupiirissä käsiteltävä kirja. Suoraan sanottuna *Ada* olisi ollut joillekin työtöitä hiukan liian vaikea – nimiä mainitsematta. Carinasta oli ollut pökerryttävän upeaa seurata Adan ja Van Veenin rakkaustarinaa Demonian tai Antiterrain nimellä kulkevassa vaihtoehtoisessa maailmassa. Hän oli toivonut, että olisi päässyt keskustelemaan kirjasta jonkun kanssa, mutta tuskinpa koko Norrbottenin läänissä oli ketään muuta, joka oli lukenut sen. Ainakaan kukaan muu kuin hän ei ollut lainannut sitä yhdestäkään läänin kirjastosta, sen Astrid oli tarkistanut. *Lolita* oli joka tapauksessa parempi valinta lukupiirikirjaksi, etenkin siksi että sitä oli saatavissa viisin kappalein – vaikka teoksen ruotsinnois olikin aivan surkea. Nabokovin soljuva kerronta ja oivaltavat sanaleikit olivat Carinasta kertakaikkisen loistavia. Lisäksi kirja oli täynnä kekseliäitä viittauksia ranskalaiseen kulttuuriin ja suorastaan pursui erilaisia pätkähulluja mielle yhtymiä. Tarinan päähenkilö Humbert Humbert oli vielä kirjoittanut kehyskertomuksen sisäisen romaanin mielisairaalassa. Ei ihme, että lopputuloksesta oli tullut melko kreisi.

Carina istuutui hakuteosshyllyn takaisen opiskelunurkkauksen pöytään ja otti esiin penaalin ja muistiinpanonsa. Loppukoikeita ei ollut jäljellä enää monta, ja tämänpäiväinen konelaskennan koe oli yksi viimeisistä. Hän oli jo hankkinut kesätyöpaikan mutta halusi parhaat mahdolliset arvosanat kaikista aineista. Carina oli valinnut kaksivuotisen toimisto- ja jakelutekniikan linjan siksi, että opintoihin sisältyi pitkä työssäoppimisyksikkö. Hän oli laskelmoinut kylmästi saavansa työpaikan heti koulun päätyttyä, ja niin oli myös käynyt: hän hoitaisi kesällä kunnan puhelinvaihdetta käytännöllisesti katsoen omillaan.

Toimistolinjan numeropuolella keskityttiin pääosin sekä sähköisten että mekaanisten yhteenlaskukoneiden käyttöön, laski-

mien ja kirjanpitokoneiden hallintaan ja näppäilynopeuden lisäämiseen ja opeteltiin alennus- ja lisälaskutusta, osalaskutusta, korkolaskentaa, valuuttamuunnosten hallintaa, myyntilaskutusta ja inventaarioiden tekemistä. Kaikki oli siis tosi helppoa.

Carina kävi muistiinpanonsa läpi ja totesi osaavansa kokeessa kysyttävät asiat edelleen ulkoa. Niinpä hän kaivoi Nabokovin kirjan jälleen laukustaan, sulki silmänsä ja ryhtyi ajattelemaan kaikkia niitä paikkoja, joissa Lolita ja Humbert vierailivat matkatessaan Yhdysvaltain halki: New Orleansia, Poplar Covea, Little Iceberg Lakea, Coalmontin kaupunkia Tennesseeessä. Hän oli etsinyt joka ainoan punakantisesta karttakirjastaan, tai ainakin yrittänyt, sillä osa paikkakunnista oli niin pieniä, ettei niitä ollut sisällytetty siihen.

Jonakin päivänä hän matkustaisi itsekin Jenkkeihin. Pian – aivan pian – hän vapautuisi vankilastaan ja voisi suunnata minne päin maailmaa häntä vain huvitti. Hän avasi kirjan umpimähkäisestä kohdasta, painoi sormensa aukeaman oikeanpuoleiselle sivulle, raotti silmäluomiaan ja luki tekstin, jonka sattuma ja hänen alitajuntansa olivat hänelle valinneet.

”Enkö minä ollut jollakin tavoin salaa vaikuttanut hänen kohtaloonsa kietomalla hänen kuvansa hekumaani? Ah, se oli, ja on yhä, suuren ja kauhean ihmettelyni aihe.”

Saattoiko hekuma ohjata kohtaloa?

Sen kun tietäisi.

Napapiirin jäsenet olivat olleet samalla luokalla peruskoulun alusta lähtien. Kolme heistä – Birgitta, Susanne ja Agneta – olivat ennen kouluunmenoaan saaneet nauttia sen tyyppisestä lastenhoidosta, jota Norrbottenin sisämaassa oli 60-luvulla ollut saatavilla. Heitä oli hoitanut perhepäivähoitaja nimeltä Sigrid Kinnunen. Heidän oli annettu leikkiä olohuoneessa, mutta yläkertaan heitä ei ollut päästetty.

Lukupiiri oli saanut alkunsa, kun tytöt olivat aloittaneet

seitsemännen luokan ja tutustuneet valinnaisaineiden tarjontaan. Omat ”opiskelukohteet” sai valita suuresta erilaisten aktiviteettien kirjosta, joka sisälsi kaikenlaista kalastuksesta kansantanssiin ja maistuvan pikaruoan kokkauskurssiin. Kaikkein hienoimman aineen nimi oli kirjallisuustiede, ja Kvarndamminkoulussa sen valitsivat ainoastaan Carina ja hänen neljä ystäväänsä. Valinta sai osakseen ihailua. Tyttöviisikko oli valmis uhraamaan perjantai-iltapäivän viimeisen kaksoistunnin kirjalliselle keskustelulle, mikä sai muut oppilaat (mutta eritoten opettajat) luomaan heihin arvostavia katseita ja pitämään heitä kunnianhimoisina, kenties myös älykkäinä ihmisinä. Silloin tällöin jotkut oppilaat haukkuivat heitä hikareiksi, mutta kukaan heistä ei kuitenkaan leimautunut nörtiksi. Syynä oli oletettavasti heidän vanhempiansa Stenträskissä nauttima arvostus mutta myös heidän yhteinen viehättävyytensä ja ainakin niihin aikoihin mukiinmenevä ulkonäkönsä. He yksinkertaisesti näyttivät hyviltä yhdessä.

Carina oli viisikosta ylivoimaisesti lukuhaluisin. Hän ahmi kirjoja yhtä innokkaasti kuin muut maitorieskaa hillon kera.

Birgitta taas oli porukan kunnianhimoisin. Hänen äitinsä työskenteli lääkärinä Piitimessä ja isä oli Robotbasenin testauspaikan johtaja.

Susanne oli valinnut kirjallisuustieteen siksi, että Birgitta ja Carinakin olivat tehneet niin.

Agneta haaveili kirjailijan urasta, joten näillä neljällä työllä oli looginen syy ottaa valinnaisaineekseen juuri kirjallisuustiede.

Sofian motiivi ei ollut yhtä selvä, eivätkä muut pystyneet järjelemään, miksi hän oli päättänyt valita kirjallisuustieteen eikä esimerkiksi kuvaamataittoa. Heidän ääneen lausumaton käsityksensä oli kuitenkin se, että Sofian vanhemmat olivat tehneet päätöksen tyttärensä puolesta. Sofian isä oli tosiaan Stenträskin kunnanneuvos ja lisäksi sosiaalidemokraattisen puolueen vaikutusvaltaisen toimeenpanevan valiokunnan varajäsen.

Napapiiriin oli siis *hienoa* kuulua, ja asia valkeni nopeasti koulun muillekin oppilaille. Kun he tajusivat, että heidän olisi mahdollista korottaa arvosanojaan lukuharrastuksen varjolla, moni halusi päästä mukaan lukupiirin toimintaan. Perustajajäsenet kuitenkin ilmoittivat tylästi, että jos kirjallisuus oli yhtäkkiä ruvennut niin kovasti kiinnostamaan, muut voisivat vapaasti panna pystyyn aivan oman lukupiirin. Heidän porukaansa oli turha yrittää ängetä mukaan.

Tällä tavoin Napapiiri sai alkunsa, ja näin sen toiminta myös jatkui.

Tytöt lukivat kirjan viikossa ja keskustelivat siitä perjantain viimeisellä kaksoistunnilla muutaman ennalta sovitun kriteerin pohjalta. Lisäksi jokainen heistä laati vuorollaan lyhyen pöytäkirjan viimeisimmän tapaamisen kulusta. Luettavaksi oli alusta pitäen tarkoitus tuoda melko laadukasta kirjallisuutta, missä pääosin onnistuttiinkin. Susanne ja Sofia tosin valitsivat useimmiten voittopuolisesti Carolyn Keenen ja Jackie Collinsin tapaisten tekijöiden teoksia.

Kunkin viikon tapaamista johti kyseisellä kerralla käsiteltävän kirjan valinnut jäsen. Hän piti ensin lyhyen alustuksen ja kertoi omat vaikutelmansa, minkä jälkeen muut lisäsivät vuoron perään omat mielipiteensä. Sitten seurasi syvällisempää keskustelua kirjan sisällöstä tai sen herättämistä ajatuksista. Kokoon-tumisissa käsitellyt teokset olivat useimmiten romaaneja, mutta mahtui joukkoon välillä muutakin.

Kuten olettaa saattoi, Napapiirin jäsenet purjehtivat yläasteen läpi erinomaisin arvosanoin. Ainoa poikkeus oli Agneta, joka sai äidinkielestä korkeimman arvosanan, viitosen, mutta jonka kaikkien aineiden keskiarvo oli vain 2,9. Kun kirjastonhoitaja Astrid tiedusteli, haluaisivatko tytöt jatkaa lukupiiri-harrastustaan myös lukion alettua, kaikki ottivat tarjouksen ilomielin vastaan. Viikoittaisten kokoontumisten sijaan he päättivät tavata kerran kuukaudessa, koska opiskelu muuttuisi lukiossa

arvatenkin vaativammaksi. Siitä, kävikö todella niin, voitiin olla montaa mieltä, mutta se oli jo kokonaan toinen kysymys.

Ajan mittaan Napapiiriä ja sen jäseniä ympäröinyt hohde kuitenkin himmeni. Muut oppilaat eivät enää yrittäneet päästä mukaan, opettajat vaihtuivat uusiin, ja vanhoilla oli uusia oppilaita ihmeteltävinään. Tyttöjen luonteenpiirteiden erot alkoivat niin ikään näkyä yhä selvemmin. Lapsuusaikaisen ystävyys ja pohjoisille seuduille tyyppillisen eristäytyneen elämän mukanaan tuoma yhteenkuuluvuuden tunne alkoi hälvetä.

Vuosikymmenen vaihtuessa 1980-luvuksi viisikko löi silti kirjallisuuslistansa lukkoon samaan tapaan kuin aiempinakin vuosina. Kaksi piirin jäsenistä, Carina ja Agneta, päättäisivät kuitenkin opintonsa kesään mennessä ja lähtisivät mahdollisesti kokonaan pois Stenträskistä, mikä heitti jatkon ylle epävarmuuden varjon.

Tuossa hetkessä he nyt olivat – ajassa joka toisi väistämättä mukanaan muutoksia.

– Lukitset paikat sitten lopuksi ja käyt viemässä avaimen vartijalle, Astrid sanoi kirjaston ovella.

Hän painoi pronssihevosta esittävän suurikokoisen avaimenperän Carinan kämmenelle, sulki satuhuoneen oven perässään ja vilkutti tytöille lasiseinän toiselta puolelta. Carina vilkutti takaisin. Satuhuoneen ilmastointilaitte piti kumeara huonaa. Ilma tuntui erittäin viileältä, eikä se johtunut pelkästään ulkona vallitsevasta koleudesta. Kaikki olivat paikalla ja vieläpä melkein ajoissa, joskin Birgitta oli tavalliseen tapaan saannut sisään vasta viime tingassa pitkä musta tukka hulmuten. Carina oli ripustanut ulkovaatteensa nuortenosaston naulakoon, mutta muut olivat tuoneet kaikki tavaransa satuhuoneeseen: käsilaukut, lapikkaat, kaulahuivit, toppatakit, säärystimet, lovikkalapaset. Seinänvierustoille työnnetyt vaatekasat näyttivät Carinan mielestä jotenkin puolustelevalta, ja hän aisti samaa myös säkkituoleissa istuvien lukupiiritoveriensä kehonkielestä. Birgitalla oli vieressään suuri Adidas-urheilukassinsa, jossa oli luultavasti koko viikon likapyykit. Hän näytti väsyneeltä, ja hänen hiuksensa olivat sekaisin. Birgitta kävi yhteiskuntatieteellistä linjaa Strömbackan lukiossa ja asui siksi viikot äitinsä luona Piitimessä. Viikonloput hän taas vietti Robotbasenia johtavan isukkinsa luona Stenträskissä.

Susanne jauhoi Shake-purukumiaan niin innokkaasti, että siitä huokuva lakritsin haju täytti koko huoneen. Hän veti ruskeaa purukumimassaa suustaan ja kiersi sitä sormensa ympärille koko ajan kiihtyvin liikkein, mikä oli Carinasta ällöttävää. Sofia ei jäänyt huonommaksi: hän oli imeskellyt tikkukaramelleja mutta käärikin sen nyt takaisin suojapaperiin ja työnsi lauk-

kuunsa. Sitten hän otti esiin edellisen viikon kokoontumisesta laatimansa viiden sivun mittaisen pöytäkirjan ja jakoi sen yhteen niitattuina monistenippuina muille. Pöytäkirja oli jälleen kerran naurettavan yksityiskohtainen, eikä kukaan työistä ruvennut lukemaan sitä. Sofia sitaisi hiuksensa ponihännälle, työnsi silmälasit nenälleen ja istui alas iänikuinen muistikirja sylissään. Agneta oli nostanut katseensa katonrajan pieniin ikkunoihin ja tuntui vaipuneen ajatuksiinsa.

– Okei, sitten on *Lolitan* vuoro, Carina sanoi. Hänen oli istuttava huoneen lastensohvalle, sillä säkkituoleja oli vain neljä.

Carina pani Sofian liioitellun pikkutarkasti laatiman pöytäkirjan sivuun. Siinä oli yhteenveto maaliskuun kirjasta, joka oli hitto soikoon ollut Judith Krantzin *Muotitalo*.

– En tiedä, kuinka hyvin tunnette Vladimir Nabokovia, hän aloitti. – Sen varmasti tiedätte, että Nabokov syntyi Venäjällä, kirjoitti ensimmäiset yhdeksän romaaniaan venäjäksi, muutti myöhemmin Yhdysvaltoihin ja vaihtoi kirjoituskielensä englanttiin. Mutta tiesittekö, että hän oli myös shakki- ja perhosekspertti?

Carina katseli ystäviään. Birgitta vaihtoi ärtyneen näköisenä asentoaan, Agneta puolestaan raapi poissaolevana toista käsi varttaan.

– Nabokov oli aatelissukua. Hän oli prinssi Nabok Murzan jälkeläinen, ja hänen äidinpuoleinen isoisänsä omisti kulta-kaivoksen. Kirjoituskielen vaihtaminen ei välttämättä ollut niin suuri juttu kuin voisi luulla, sillä Nabokov varttui kolmikieliseksi ja puhui sekä venäjää, ranskaa että englantia...

Muut eivät näyttäneet kovin kiinnostuneilta. Carina selvitte kurkkuaan.

– Nabokov joutui kerta toisensa jälkeen lähtemään pakoon: ensin hän pakeni Venäjältä kommunistien takia, sitten Saksasta natsien vuoksi. Berliinissä hän meni naimisiin Vera-nimisen venäjänjuutalaisen naisen kanssa, ja liitto kesti aina hänen poismenoonsa saakka. Nabokov asui pitkään Yhdysvalloissa mutta

kuoli Sveitsissä pari vuotta sitten. Mitä tulee hänen myöhempiin kirjoihinsa...

Yksikään tytöistä ei tuntunut kuuntelevan, ja Carinan kurkua alkoi kuristaa. Esitelmää ei ollut mitään järkeä jatkaa.

– Pidetään lyhyt yhteenvetokierros, hän totesi sen sijaan.
– Sofia, teetkö pöytäkirjan?

Sofia nyökkäsi. Kirjurinvuoro ei enää kiertänyt, vaan Sofia laati muistiinpanot nykyään aina. Häntä oli silti joka kerta erikseen muistutettava asiasta. Hän käänsi huolellisesti esiin tyhjän sivun muistikirjastaan ja otti kynän käteensä. Kukaan ei kuitenkaan ryhtynyt puhumaan. Huoneen ilmapiiri muuttui entistä painostavammaksi.

– Gitte...? Carina sanoi hivenen käheästi.

Birgitta sipaisi hiuskiehkuran kasvoiltaan, huokaisi ja kaivoi *Lolitan* urheilukassistaan. Kirjan mukana tuli putkisukka ja parit valkovuodon tahrimat pikkuhousut.

– Minun täytyy kyllä..., Birgitta sanoi ja työnsi vaatekapaleet takaisin kassiin. Sitten hän kohensi asentoaan ja jäi istumaan kirja tiukasti käsissään. Hän tuijotti sitä tiiviisti muttei jatkanut puhettaan.

– Täytyy mitä? Carina kysyi lopulta.

Birgitta veti syvään henkeä. Kun hän alkoi jälleen puhua, hänen äänensä oli matala ja syvä ja siinä oli aivan uudenlainen sävy, jollaista Carina ei ollut aiemmin kuullut. Se kuului ihmiselle, joka tiesi tismalleen, miten asiat olivat, eikä empinyt tuoda näkemystään julki.

– Miksi meidän edes piti lukea tällainen kirja? Miten saatoit valita sen? Sehän on pelkkää *paskaa*.

Susanne lopetti purukumin jauhamisen, ja Agneta vaihtoi asentoaan niin että säkkituolin sisukset rahisivat. Carina tunsi sydämensä alkavan taas hakata samaan tapaan kuin aamulla, kun Wiking Stormberg oli sujahtanut hänen ohitseensa jäisellä jalkakäytävällä.

Lukupiirin tunnelma oli kieltämättä muuttunut viimeksi kuuluneen vuoden aikana, mutta piirin perustamisesta lähtien mikään asia ei ollut nostattanut heidän välilleen todellista eripuraa. Carina tunsikin kiukun nousevan sisällään ja yritti tarttua siihen.

– Mitä tuo oli tarkoittavanaan?

– Odota vähän, Susanne sanoi ja nojautui eteenpäin, niin että oli lyödä polvensa pienikokoiseen sohvapöytään. Hän käänsi katseensa Birgittaan. – Gitte, kerro meille miksi *Lolita* on mielestäsi paskaa.

Carinan poskia alkoi kuumottaa. Hän kohdisti Birgittaan tuiman katseen ja yritti olla vihainen, mutta häntä pikemminkin vain heikotti ja huimasi, ikään kuin lastensohva olisi äkkiä kadonnut hänen altaan.

– Ensinnäkin päähenkilö Humbert Humbert on kuvottava äijä, joka menee naimisiin erään naisen kanssa ainoastaan siksi, että himoitsee tämän nuorta tytärtä, Birgitta sanoi. – Se on niin etovaa, että lukiessa teki mieli vain yrjötä koko ajan. Täytyy olla jotenkin sairas, jos tällaista pitää hienona.

Carinan korvissa humisi, ja hän kuuli Susannen vastauksen vaimeana adrenaliinin nostattaman tunnehyöyn läpi.

– Kirja oli minustakin superällöttävä, mutta tuollainen lyttääminen on ilkeää. Pitäähän iljettäviäkin kirjoja olla olemassa.

– *Lolita* on pelkkää pornoa, Birgitta totesi. – Onko porno teidän mielestänne hyvä juttu?

Lolita ei todellakaan ole pornoa, Carinan olisi tehnyt mieli huutaa, mutta hän ei saanut sanaa suustaan.

– Eihän sinun olisi tarvinnut sitä lukea, jos se kerran oli niin kamala, Susanne sanoi.

Birgitta kääntyi Carinan puoleen ja heristi kirjaa, jota edelleen piti toisessa kädessään.

– Tarvitsipa, kun tuo meni valitsemaan sen. Helvetti soikoon, mikä törkykirja!

Hän paiskasi *Lolitan* lattialle. Carinasta näytti aivan siltä kuin kirja olisi hehkunut – rätissyt ja kirkunut. Hän ei ymmärtänyt,

mitä se yritti sanoa, mutta viesti oli painava. Birgitan kasvot olivat muuttuneet punaisiksi, mikä näytti rumalta. Agneta kumartui poimimaan kirjan lattialta. Hän silitti hellävaroen sen kansia, aivan kuin olisi halunnut pyyhkiä ne puhtaaksi.

– Minusta tä-tämä oli hyvä, hän sanoi hiljaisella äänellään.
– Aika työläs kyllä ja tosi surullinen. Oli kivaa lukea 1950-luvun Yhdysvalloista, mutta kaikki hahmot olivat niin o-onnettomia ja kuolivat lopussa.

Huoneeseen laskeutui hiljaisuus, ja Carina tunsi jälleen saavansa henkeä. Ilmastointilaitteen humina alkoi taas kuulua taustalla.

– Oli mukavaa lukea myös rakkaudesta, Agneta jatkoi ja otti laukustaan koneella kirjoitetut kommenttinsa, jotka hän aina laati punaisella värinauhalla. – Kenellä on lopulta oikeus moittia toisia siitä, mitä nämä tu-tuntevat? Kunhan ei vahingoita muita, saa kai rakastaa ketä tahtoo – vai mitä?

– Tässä kirjassa ei ollut kyse rakkaudesta, Birgitta sanoi. – Se äijänkuvatus halusi vain huumata ja raiskata tytärpuolensa. Sehän on ihan pimeää. Hän murhaa myös erään ihmisen, joten se siitä ajatuksesta, ettei tässä muka vahingoitettaisi ketään.

– Minusta kaikki saavat edelleen lukea ihan millaisia kirjoja haluavat, Susanne totesi.

– Humbert on tietenkin ällöttävä, Agneta sanoi. – Ja täysi hullu. Mutta eihän kaikkien kirjallisuudessa esiintyvien hahmojen ta-tarvitse olla miellyttäviä.

– Toisia voi varmasti satuttaa rakastamalla, Birgitta sanoi.
– Tai sillä, että rakastaa liikaa, tai ettei rakasta ollenkaan...

Huoneessa viivähti silmänräpäyksen ajan Wiking Stormbergin henki, mutta muut lukupiiriläiset vain laskivat katseensa ja teeskentelivät, etteivät olleet huomanneet mitään. He tiesivät, että Birgitta oli viillellyt käsivarsiaan, kun Wiking oli dumpannut hänet.

– Mitä sinä pidit kirjasta, Sofia? Carina kysyi ja sai äänensä jo kuulostamaan melkein normaalilta.

Sofia laski kynän muistikirjansa päälle ja kohotti katseensa.

– Päähenkilö suree koko elämänsä sitä, että menetti nuorena ystävän. Minusta se on tosi omituista. Miksei hän vain hankkinut uutta ystävää?

Hän otti kynän taas käteensä ja kumartui jälleen muistiinpanojensa ääreen.

Birgitta kömpi ylös säkkituolistaan, niin että musta tukka vain heilui, nosti urheilukassin olalleen ja ulkovaatteet käsivarrelleen.

– Olen tosi pahoillani, hän sanoi. – Tulin tänne suoraan bussilta. En ole vielä käynyt edes kotona, ja viikonlopuksi tuli ihan hirveästi läksyjä. Pakko mennä.

Muut tuijottivat häntä epäuskoisina. Birgitta seisoi paikoillaan sen näköisenä, että hänen oli todella päästävä lähtemään. Susanne meni ensimmäisenä hyvästelemään häntä, sitten muutkin nousivat ja liittyivät joukkoon. He halusivat Birgittaa antautuksellisesti ja käyttäytyivät muutenkin turhan innokkaasti ja sydämellisesti – voi raukkaparkaa, on sinulla kyllä tekemistä noissa samperin koulumatkoissa, jaksat kai niitä vielä, mehän voidaan nähdä taas huomenna, kolmelta on peli, tuletko katsomaan? Niin hän ei tietenkään tekisi, koska kärsi edelleen. Wiking Stormberg oli kaupungin jääkiekkjoukkueen tähti ja oli lähestulkoon omakätisesti johdattanut Napapiirin kolmosdivariin (kyllä vain, lätkäjoukkue oli nimeltään Napapiiri, ja siitä lukupiirikin oli tietysti saanut nimensä). Koko Stenträsk pidätti hengitystään niinä iltapäivinä, jolloin Napapiirillä oli kotiottelu Kvarndammin koulun huonosti lämmitetyssä hallissa.

Carina suuntasi katseensa Birgittaan.

– Oliko siinä viiltelyssä kyse oikeasta itsemurhayrityksestä, vai halusitko vain herättää huomiota?

Birgitta henkäisi terävästi ja valahti aivan kalpeaksi. Samalla huoneessa vallitseva ilmapiiri muuttui jälleen väkinäiseksi. Carina tunsu raivon ryöppyävän sisältään laavan kaltaisena – polt-

tavan kuumana ja kiihkeänä häijyytenä, joka korvensi kaiken tieltään.

– On varmaan hiton vaikeaa asua hienostoalueella, hän sanoi. – Voi poloista, totta kai sinun täytyy välillä laskeutua tänne tavallisten kuolevaisten joukkoon ja vähän potkiskella meitä. Nimitellä meitä ällöttäviksi ja tyhmiksi, vaikka et itse tajua mitään.

Hän veti kiihtyneenä henkeä.

Birgitta kääntyi ja lähti harppomaan kohti kirjaston uloskäyntiä, ja muut jäivät katsomaan hänen jälkeensä. Pian kirjaston ulko-ovi pamahti kiinni. Agneta ja Susanne tuijottivat eteenpäin hämmentyneen epäuskon vallassa. Carinan poskia kuumotti.

Kukaan työistä ei ollut aiemmin ryhtynyt avoimesti uhmaamaan viisikon keskinäistä solidaarisuutta: haurasta yhteishenkeä, joka oli rakentunut lapsuudentoveruuden ja rajallisten ajanviettomahdollisuuksien pohjalle. Siinä he seisoivat, tasapainottelivat kallionkielekkeellä, kunnes Susanne päätti niin ikään hypätä. Hän vilkaisi muovista sveitsiläistä rannekelloaan, josta oli kamalan ylpeä, ja pälyili sitten Carinan suuntaan. Carina kääntyi pois. Susanne kävi hakemassa pastelliväriset säätymensä seinänvierustalta. Sofia sulki muistiinpanovihkonsa, työnsi sen Bölebyn nahkurinverstaasta ostamansa laukun sisätaskuun ja otti tikkukaramellinsa taas esiin. Käärepaperi oli tarttunut siihen kiinni ja rapisi, kun hän veti sen irti. Susanne kiersi omakätisesti neulomansa kaulahuivin monin kerroin kaulalleen, ja Agneta pani muistiinpanonsa niin ikään takaisin laukkuun. Ilmastointilaite humisi äänekkäästi.

Susanne asteli aivan Carinan viereen. Paksu kaulahuivi peitti hänen kasvonsa melkein kokonaan. Hän kiskoi sitä alemmas ja madalsi äänensä kuiskaukseksi.

– Gitte näki, kun te juttelitte, hän sihahti juuri sen verran lujaa että muutkin kuulivat. – Oletko mennyt ihastumaan Wikingiin?

Carina avasi suunsa ja sulki sen jälleen. Hän ei tajunnut mi-

tään. Hänen kiukkunsa oli jo ehtinyt laantua, mutta nyt se roihautti uudestaan.

– Teeskentele vain tietämätöntä, Susanne sanoi ja lähti kävelemään kohti uloskäyntiä. Agneta harppoi hänen jälkeensä haalamatta Carinaa jäähyväisiksi. Carina tunsi nenässään hennon saippuantuoksun. Sofia kiiruhti Agnetan perään kuin kuuliainen koiranpentu.

Kirjaston valot oli sammutettu lastenosastoa lukuun ottamatta, ja vaikka Carina ei nähnyt juuri mitään, hän tiesi, että jotakin oli äsken särkynyt. Hän jäi satuhuoneen ovensuuhun seisomaan. Hänen jalkojaan palelsi, ja ne tuntuivat puutuneilta. Hän noukki koululaukkunsa kömpelösti mukaan ja sammutti kattovalon, jolloin koko kirjasto vaipui tummiin varjoihin. Föreningsgatania pitkin huristava liikenne sai rakennuksen ikkunalasit kolisemaan. Muuten kuului vain ilmaston kovaäänistä huminaa.

Carina veti satuhuoneen oven kiinni ja lähti äkillisen ahdistuksentunteen piiskaamana juoksemaan kohti nuortenosaston naulakkoa ja tuonnempana odottavaa uloskäyntiä. Hän veti ulko-oven kiinni toppatakki vain puoliksi niskassaan, käänsi pronssisen avaimenperän raskauttamaa avainta lukossa ja kävi sitten viemässä avaimen poliisiasemalla päivystävälle vartijalle puhumatta tälle sanaakaan.

Föreningsgatanilla puhalsi jääkylmä tuuli. Viima suhisi talojen väleissä ja lennätti mukanaan pohjoisesta tulevia neulanteräviä jäänpalasia, jotka takertuivat kiinni rakennusten julkisivuihin ja pistelivät Carinan poskia. Carina veti toppatakin vetoketjun kiinni ja toivoi, että olisi pannut kotoa lähtiessään myssyn päähän. Aivan sama, vaikka se olisikin painanut hänen hiuksensa länään. Hän nosti olkapäitään, jotta saisi korvansa edes osittain takinkauluksen peittoon. Enempää hyötyä kauluksesta ei ollut, sillä hän oli saanut takin yhdeksän luokan alkupuolella ja